

Dokumentacija arheoloških muzealij

Predlog za ustanovitev Muzejskega dokumentacijskega centra v Sloveniji (Simikič in Mikuž 1991) po vzoru nam najbližjega primerka v Zagrebu je sprožil plaz zapisov o problematiki dokumentacije v muzejih in uvajanja računalništva v to sfero muzejske dejavnosti. Zagovornikom, ki so na pomoč poklicali tudi podpornike iz tujine (Wolters 1991; Roberts 1991; Šulc 1991), se je javno postavil po robu le Narodni muzej (Kos 1991a in 1991b; Podpečnik 1991; Podpečnik in Reberc 1991). Očitno je bilo že samo to dovolj prepričljivo, da je pobudnike odvrnilo od takojšnje realizacije zamisli, vendar ne dovolj, da bi jih na poti centralizacije muzejske dokumentacije in sistemov tudi zaustavilo.¹

Temeljni spor je bil ves čas (in bo tudi še vnaprej) o vprašanju pristojnosti in strokovne usposobljenosti. Drugače povedano: ali osredotočiti (centralizacija) muzejsko dokumentacijo pod eno streho in *"ustanoviti telo, ki bi se profesionalno in institucionalno ukvarjalo z že prisotnimi problemi"*² ali delovati v okviru posameznih (temeljnih) muzejskih strok: arheologija, etnologija, zgodovina s kulturno zgodovino, numizmatika?

"Nova ustanova bi centralizirala in prevzela vse delo na področju banke podatkov. To bi pomenilo iztrganje določenih faz dokumentacije in oblikovanja informacij iz vitalnega okolja, kjer nastajajo, iz tistega okolja, ki ustvarja tudi nove potrebe in kjer se uporabljajo ter s tem preverjajo rezultati. In kot so pokazale izkušnje na mnogih drugih področjih postanejo take institucije same na sebi namen, prekinjajo sklenjeni krog od potreb preko oblikovanja ter obdelave dokumentacije in informacij do uporabe, ki znova rojeva nove potrebe itd. Ker gre za občutljivo komunikacijo med posameznimi členi te verige, bi zato imelo odtujevanje posamezne faze zaradi narave dela slabe učinke za stroko" (Dediščina 1990). K temu velja dodati še kadrovske - prostorske in s temi povezane finančne vidike ustanavljanja muzejskega INDOC centra za Slovenijo (kar vsekakor ne sodi med nerešljive probleme, posebej ne v bogatih okoljih) pa tudi zanesljivo podvajanje opravil in dokumentacije (česar si niti bogata okolja ne zmorejo privoščiti).

Alternativa je organiziranje dokumentacijskih jeder po strokah in njihovo organizacijsko navezovanje na že obstoječe institucije. V primeru arheološke premične dediščine (arheološka najdba - muzejski predmet) na

Narodni muzej in njegov Arheološki oddelek. Tega privilegija mu ne daje samo obstoječa zakonodaja s t.i. matičnimi nalogami, pač pa si to pravico 'jemlje' v soglasju z arheologi regionalci zaradi možnosti, ki izhajajo iz organiziranosti oddelka in njegove kadrovske zasedbe. Seveda je takšna organiziranost majhna krnitev suverenosti muzejev, ki imajo tudi arheološke zbirke (kar je v bistvu vsakršno uvajanje reda), vendar brez predpisov, ali bolje, dogovorjenih pravil, ne gre.

Kljub dokazovanju, da je usmeritev na stroke staromodna in da v Sloveniji ne bomo mogli shajati brez Centra - koordinatorja, uzakonjevalca, usmerjevalca, povezovalca in kar je še takega - je v Arheološkem oddelku Narodnega muzeja od leta 1987 del njegove dejavnosti že usmerjen v posodobitev dokumentacije (najprej lastne), kar omogoča seveda vpeljevanje računalniške tehnologije v donedavna izključno ročno ali polmehansko (prelunknjana kartoteka) urejevanje bazo podatkov. Tak pristop se je lahko od muzeja do muzeja in od kustosa do kustosa razlikoval, pogojen pa je bil z možnostmi, znanjem in povsem subjektivnimi pogledi na vrednost in pomen dokumentacije. Takšno različnost lahko odpravi le standardiziranje, ki pa ne sme izničiti vsega, kar je bilo že narejenega (standard naj bo plod izkušenj in ne čisti novum). Koliko je vredno znanje, nakopičeno v stroki (arheologiji) skozi čas, pove že samo dejstvo, da so v programski shemi po logiki stvari (samoumevno) upoštevane vse tiste sestavine podatkovnih kategorij, ki jih kot minimum standardov priporoča ICOM-ov Komite za dokumentacijo (CIDOC): institucija, akcisijska in inventarna številka (dodatno v Narodnem muzeju še terenska številka), način in metoda pridobitve (NM še vir pridobitve), datum pridobitve, osnovno ime predmeta, klasifikacija - standardni termin za predmet, opis predmeta, zgodovina predmeta.³ Tem ICOM-ovim standardom je dodan v programu NM še podatek o muzeološkem stanju predmeta, tako da je obdelan celostno. Seveda ne manjkajo niti najdiščni podatki in pa strokovne opredelitve.

Naslednji korak je ponudba tega programa (baza podatkov) muzejem oz. arheologom v slovenskih muzejih ter tako že v izhodiščih poenotenje vpisovanja podatkov. Cilj bo dosežen šele takrat, ko bo dosežena tudi terminološka enotnost, kar pa ne more biti ovira za takojšen

začetek vnašanja podatkov. Terminološki priročnik pa je med prvenstvenimi nalogami. Takšna naravnost arheološke dokumentacije naj bi se izšla v centralni register premične arheološke dediščine na Slovenskem, torej v skupni popis vseh arheoloških zbirk. S tem bi bila dana možnost vpogleda v arheološki predmetni fond Slovenije na enem mestu, ob upoštevanju vseh varovalk (avtorske pravice, pravice hraniteljev, nekontrolirana izraba in zloraba) in ko bodo tudi na drugih področjih (vedah) dosežki podobni, vključitev v nacionalne informacijske sisteme, v stroki in globalno.

V Arheološkem oddelku Narodnega muzeja so nekatere zbirke že računalniško obdelane, tako zbirka pisne dokumentacije (arhiv), zbirka slikovne dokumentacije (fototeka, diateka, negoteka, videoteka), pred prvimi vpisi pa je tudi predmetna zbirka. Za izvedbo zastavljenega načrta, v katerem so upoštevane potrebe matične ustanove in morebitna pomoč v zbirkah zunaj nje, je več izvedbenih variant (maksimalna, minimalna, srednja), odvisno od tega, kolikšno bo število izvajalcev (tehnikov) in kakšni roki bodo dogovorjeni.

Ker pa so cilji jasni, bo tudi izvedba preprosta. Odvisna pač od dobre volje in pristanka vseh akterjev v izvajanju programa in pa od financerja, ki mora končno vendarle spoznati, da je favoriziranje le enega dokumentacijskega oddelka (Oddelka v Slovenskem etnografskem muzeju) neproduktivno, strokovno oporečno in glede gospodarnosti povsem neslovensko.

Opombe:

- 1 Zamisel je bila realizirana z ustanovitvijo Oddelka za muzejsko in galerijsko dokumentacijo pri Slovenskem etnografskem muzeju (1991). V zibel mu je bil položen delovni okvir: oddelak bo reševal dokumentacijske probleme vseh muzejev in galerij Slovenije po načelu matičnosti. *SIC!* Hkrati s tem je bil evropeiziran: deloval bo po načelu ICOM-ovih konvencij. Za botro je bilo izbrano Ministrstvo za kulturo R Slovenije, ki je novorojenčku odmerilo na pot v življenje 4.200.000 SLT (od 5.000.000 zahtevanih). Kdo je zadevo požegnal ni znano, o ustanoviteljskih aktih ni ne duha ne sluha, notranja odločitev Slovenskega etnografskega muzeja je njegova interna stvar. Sem štejejo tudi nove nastavitve in trošenje = poraba denarja, vendar iz njegovega žaklja. Tako pa oddelak SEM veselo troši 'svojo' startno osnovo, ki pa je v 'rumeni knjigi' Ministrstva za kulturo (Republiški program kulture za leto 1991, Ljubljana, maj 1991, 30) v poglavju Muzejska dejavnost uvrščena med skupne naloge, pod točko 1 kot Projekt skupne muzejsko galerijske doku-

mentacije. Zraven ni naveden niti izvajalec niti predlagatelj, prav tako ni nikjer zapisan program niti način porabe. Mar gre za *bianco menico*? MDC se je tako skozi stranska vrata, brez podrobneje izdelanega programa in brez dokončne strokovne presoje, pa tudi brez pravne odločitve o njegovi ustanovitvi (za to bi bila poklicana ali Ministrstvo za kulturo ali Skupnost muzejev Slovenije), prerinil v slovensko muzejsko mrežo, izležen iz kukavičjega jajca.

- 2 Iz projekta formiranja muzejsko-galerijske dokumentacijskega centra (INDOC), priloženega Sklepu SEM o ustanovitvi Oddelka INDOC, 13. 11. 1990.
- 3 Simikič 1991; M. Mikuž (Mikuž 1991) predlaga celo, v porog ICOM resoluciji in kot rešilno bilko za MDC, minimum minimuma standardov za muzejski predmet (inventarna številka s kodo ustanove, ki predmet hrani, osnovno ime predmeta, datacija).

Literatura:

- DEDIŠČINA, 1990. *Slovenska dediščina - dejavnik razvoja*, rokopisni predlog.
- KOS, P. 1991a. "Naš program NUMIZ je pritegnil tuje muzeje", *Delo - Znanje za razvoj*, 17. 1. 1991, 15.
- KOS, P. 1991b. "Bomo posnemali propadle zamisli evropskega Vzhoda?", *Delo - Znanje za razvoj*, 30. 1. 1991, 15.
- MIKUŽ, M. 1991. "Stanje in projekt razvoja informatizacije slovenskih muzejev", *Gradivo s posvetovanja Društva muzealcev Slovenije*, Šmarješke Toplice, 13. - 14. 11. 1991, 97.
- PODPEČNIK, J. 1991. "Analiza idejnega projekta Muzejskega dokumentacijskega centra v Ljubljani", *M'ARS* 3/3, 65 - 66.
- PODPEČNIK, J. in REBERC, P. 1991. "MODES nam muzejev ne bo približal", *Delo - Znanje za razvoj*, 28. 3. 1991, 7.
- ROBERTS, A. 1991. "Muzeji so tudi shrambe informacij o zbirkah", *Delo - Znanje za razvoj*, 6. 3. 1991, 16.
- SIMIKIČ, A. 1991. "Ali smo slovenski muzealci pripravljeni uresničiti ICOM-ovo resolucijo o dokumentaciji in informaciji", *Gradivo s posvetovanja Društva muzealcev Slovenije*, Šmarješke Toplice, 13. - 14. 11. 1991, 99 - 102.
- SIMIKIČ, A. in MIKUŽ, M. 1991. "Projekt formiranja Muzejsko-galerijskega dokumentacijskega centra (INDOC)", *M'ARS* 3/3, 47 - 50.

Programski paket za inventarizacijo in obdelavo podatkov

ŠULC, B. 1991. "So muzejski dokumentacijski centri zabloda ali potreba?", *Delo - Znanje za razvoj*, 6. 3. 1991, 16.

WOLTERS, C. 1991. "Še o 'posnemanju propadlih zamisli evropskega Vzhoda'", *Delo - Znanje za razvoj*, 27. 2. 1991, 13.

Drago Svoljšak

Arheološki oddelek Narodnega muzeja v Ljubljani je izdelal programski paket za inventarizacijo in obdelavo podatkov, ki jih hrani. Program je zasnovan v dveh nivojih:

- I. Za shranjevanje in obdelavo podatkov Arheološkega oddelka Narodnega muzeja
- II. Kot centralni katalog (register) arheoloških zbirk Slovenije

I. Baze podatkov, ki jih hranimo, smo razdelili v tri sklope: predmetna kartoteka (1), fotografsko gradivo (2) in arhiv (3).

I.1. Predmetna kartoteka

V tej datoteki so zajeti vsi podatki, ki jih imamo o posameznih predmetih:

- a) identifikacija predmeta (*inventarna, akcesijska ali terenska številka, ime in tip predmeta, material, del predmeta, mesto hrambe*)
- b) najdiščni podatki (*najdišče po Arheoloških najdiščih Slovenije in Krajevnem leksikonu Slovenije, natančna lokacija v okviru najdišča - sektor, kvadrant, grob, plast,...*)
- c) muzeološki podatki (*način, kako je predmet prišel v muzej, ohranjenost, konservatorski posegi, fotografije, risbe, objave, razstave, obdelave, izposoja,...*)
- d) opredelitev predmeta (datacija, analogije)

I.2. Fotografsko gradivo

- a) negoteka
- b) fototeka
- c) diateka
- d) videoteka

I.3. Arhiv

- a) pisni dokumenti (*o najdiščih, predmetih, izkopavanjih, topografskih ogledih, razstavah,...*)
- b) risbe, načrti, karte
- c) fotografije, katerih negativov ne hranimo na našem oddelku
- d) hemeroteka (*odmevi v tisku: razstave, izkopavanja, raziskave,...*)

Program uporabnika vodi preko menujev. Večina polj je šifriranih, s čimer smo se hoteli kar v največji meri izogniti morebitnim (npr. slovničnim ali tipkarskim) napakam. V primeru, da ključni podatki manjkajo, nas program opozori na nepravilnost vnosa. Indeksiranje